

X. HAFTA

- X. *Hafta tartışma metinleri:* Heidegger. What is Metaphysics?.
Heidegger. Question Concerning Technology

Dil

Duyan-konuşan ile ilgili bütün koşullarla ilgili doğru betimleme sadece mantıksal-grametik yapının analizi ile sağlanamaz. Dilin kökeni konuşmadır. Konuşmanın var-oluşsal bir anlamı vardır. Dilin biçimsel çözümlemesi kökensel olarak doğru bir tablo vermez. Doğru, önermelerden var-oluşsal koşullara kaymaktadır. Kendini açma süreci ile ilişkilidir. Bu açığa çıkma, önermede olan bir durum değil, dünya ile olan ilişkisinde açığa çıkan bir durumdur.

Tümceler, Dasein'ın var-oluşsal durumunun biçimsel dile getirilişleridir ve türevseldirler. İletişimin temeli tümcelerde bulunamaz. Var-oluşsal temel konuşmadır. Konuşmanın bildirimidir. Dil, kullanıma-hazır-olandır. Kuramsal olarak yorumlandığında, kullanıma-hazır-olmaktan çıkarak bir “şey”e dönüşür. Birisi konuştuğunda sözcükler değil, mesaj duyulur. Dil, bir iletişim aracıdır ve bu var-oluşsal temele dayalı bir iletişimdir. Dili konuşma, konuşmayı da dilin kullanıma-hazır-halde bulunması ile betimlemesi, Heidegger'in felsefi konumunu da açıklamaktadır. Ona göre, hiçbir felsefi konum, salt önermelere dayalı olamaz.

Gündelik Hayat ve Düşüş

“Düşüş”, Hıristiyan mitolojisinde olduğu gibi açıklanamaz. Dinsel mitolojide “düşüş” varolmanın eksikliğini dile getirir. Bilmek, hata yapmaktır (ilk günah). Düşüş, onlar-alanı da çözümlendiğinde, varolmanın anlamının farkında olmamak, anlamdan uzak düşmektir. Bunun dile yansımaları, gündelik gevezelik, belirsizlik ve ilgisiz-meraktır.

Günlük gevezelik, inotantik konuşmadır. Kimliksiz, anonim ve onlar-alanında olan bir şeydir. Merak da insanı kendinden alan bir şeydir. Belirsizlik, ilgisiz-ilgi, sorumluluk ve angajman gerektirmeyen biçimde dünyaya bakmaktır. Bizi biz ile baş başa bırakacak her şeyden uzaklaştıracak durumlardır. Dil devreye girdiğinde, kendi kendimizle yüz yüze gelmemek için, gündelik gevezelik, belirsizlik ve ilgisiz-merak oluşmaktadır.

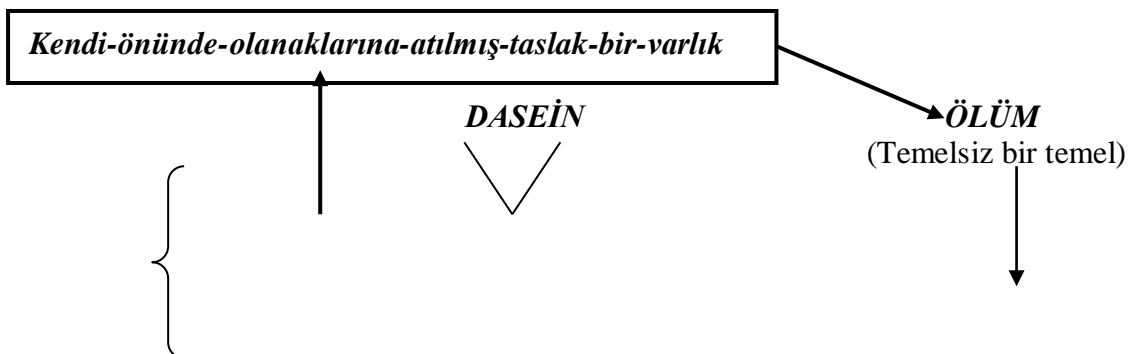
Bu, inotantik ile otantik arasındaki salınımdır. İnotantik olan, otantik'in mutlak yokluğu değildir. Bu, bizim kökensel durumumuzdur. (inotantik ⇔ otantik)

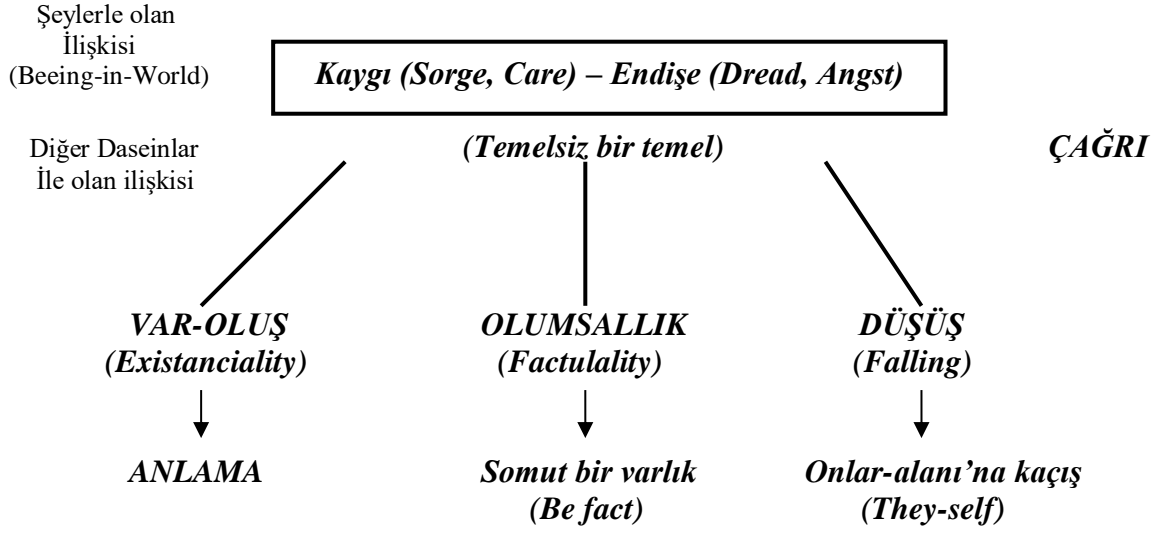
“İlgi-kaygı” yapısında bütün varoluşçalar tek bir yapı biçiminde oluşurlar. Kaygı/endişe'nin bu yapıyı ortaya çıkartmaktaki işlevi betimlenmelidir. Var-oluşsal yapının bütünselliği olmadığında, bütün analitik çalışma rastlantısal anların örneklemesinden ileri gidemeyecektir. Dasein'in Dasein olarak betimlenebilmesi için bütünsellik gerekir. İkinci neden olarak, eğer bütünsel bir var-oluşsal yapı yoksa biz sadece varoluşçaları sıralamaktan öteye geçemeyiz demektir. Bu durumda yitimselliği anlamak da olanaklı olmayacaktır. Zamansallık, Dasein'in varlığının ontolojik temelini ele alır. Bunu görebilmek için Dasein'in var-oluşunun bütünselliğini ele almak gerekmektedir.

“Kaygı”, insanın, anlamın temelsizliğini, Dasein'in temelsizliğini fark etmektir. Tanımlanmış belli bir nesne olduğunda bir korku söz konusudur. Kaygı bundan farklıdır. Kaygı'da işaret edilecek ya da kaçılacak bir nesne yoktur. Kaygı'yı ortadan kaldıracak bir nesne yoktur. Kaygı anı, “hiç” ile ilgilidir. “Ben”i rahatsız eden “hiçbir şey”dir. “Ben”i rahatsız eden var-oluştur. Var-oluşsal anlamda “hiçlik”in anlamı, insanın kendi var-oluşuna dönüşüdür. Kendi yitimselliğimize, varolma olanağımızı sorgulamamıza bizi yönelten “hiçlik”tir. Hiçlik, varlığa sahip olan bir şey değildir; ancak varlıktan/varolma olanağından deneyimlenecek bir şeydir. Hiçlik, olmama olanağının farkındalığı ile ilgilidir.

Var-oluşun önceden saptanmamış olması, yerinin belli olmaması, “hiçlik”in, her şeyin anlamının “bana” bağlı olduğunu açıklamasına neden olur. Olmama olanağı, olma olanağını açıklar. “Hiçlik” bireyselleştirir. Kendi bireyselliğimizin farkında oluşumuz, olanaklarımızı açıklar ve dünyaya, onlar-alanına gömülmüş olmaktan bizi çıkarır. Kaygı anında, insan kendisinden kaçamaz. Kökensel anlamı, kendimizi artık evde hissetmememizdir. Evde olma hissi kaygıda yitirilir. Kaygı, evde olmamak demektir. Onlar-alanındaki kimliksizlik, ‘ben’i ortadan kaldırdığından bunu açığa çıkarmaz.

Bu, mistik bir deneyim değildir. Hiçlik ve kaygı, varolmama olanağına dayalı varolma olanağını deneyimlemektir. Bu, varolmanın ağırlığıdır. ‘Varolma olanağı nedir?’ sorusu “kaygı-ilgi”(care)nin üçlü yapısını açıklar.

İlgi ve kaygı ile yöneliş, Dasein'in yazgısıdır. Düşüş halinde, Dasein kendi benliği ile karşılaşmak yerine onlar-dünyası'nın inotantik yapısında kendini unuttur. Ancak bu düşüş içerisinde Dasein'in kendine dönmesi de olanaklıdır. Dasein'in kendine dönüşünü sağlayan 'endişe'dir. Dünya-içinde-olma, başkaları-ile-olma ve kendi-ile-olma olmak üzere üç varoluşça vardır. Dünya-içinde-olma, "anlama" ile açıklanır. "Anlama", insanın kendi olanaklarına atılmış olmasıdır. Dasein, olma olanağının farkındadır. Kendi olanaklılığıdır. Kendi olanaklarının farkında oluşu ile 'kendi' olmayı başarabilir. Heidegger, bu yapıya "kendi önünde olmak" adını verir. Bu, olanaklara atılmış olmaktır.

İnsanın somutluğunu açan şey dünyaya atılmış olmaktır. Kendi önünde olmak, rastlantısal bir özgürlüğü anlatmaz, aşılamayacak sınırları anlatır. Dünyadaki somutluk, olgusal olanın somutluğundan farklıdır. Aynı zamanda olumsaldır; kendi gerçeğinin farkındadır.

"Düşüş", Dasein'in kimliksiz-anonim bir dünyada olması ile ilgilidir. Kendi-önünde-olanaklarına-atılmış-taslak-bir-varlık olmak, Dasein'in bütünsel yapısının analitiğini verir.

Gerçek, kartezyen dünyada uzamsal ilişkilerin soyutlanması ile açıklanır. Gerçek doğrunun matematiksel olduğu varsayıldığında geriye sadece uzamsal nitelikler kalmaktadır. Bununla "düşünen ben" in ilişkisi irdelenir ve iki töz kabul edilir. İki töz arasındaki ilişki tasarımsaldır. Heidegger'e göre, böyle bir dünya söz konusu olamaz. Uzamsal soyut niteliklerden kurulu bir dünyada öznenin hiçbir etkisi yoktur. Nesne sadece uzamsallığı olan bir şey değildir. O şey öncelikle bir-şey-içindedir. Descartes'ın dünyasında her şey dünyasızdır ve bu nedenle onlarla bağ kurulamaz. Öznenin nesneyi algılayışının dolayımı tasarımsaldır. Bu

da nesne-özne arasında bir kopukluktur. Felsefe tarihinde Hegel'e yaklaştıkça, özne daha gerçek olmaya başlar. Heidegger, sadece bilinç ile açıklanan ve nesne ile ilişkisi tam açıklanamayan öznenin dünyayı anlamada yeterli bir kavram olmadığını savunur. Dünyaya açılmak sadece Dasein ile olanaklıdır. Descartes'ın "düşünmesine" dolayım sağlayan, tasarımlardır. Kartezyen düşüncenin asıl düşündüğü "ben"dir; ancak biçim tasarımlar ile olanaklıdır. Heidegger, epistemik anlayışın önüne ontolojiyi koyar. Bütün anlamlılık, anlamagelme, Dasein ile ilgilidir. Bu Dasein'in yazgısıdır. Bu nedenle Dasein, "varlığın riskini alır."

İnsan var-oluşunun çözümlenişinin analitik kısmı burada biter. Bu, aynı zamanda kartezyen dünya anlayışının eleştirisidir. Doğruluk da tümcelere bağlı olmaktan çıkmaktadır. Bu yaklaşım, uygunluk kuramı, tutarlılık kuramı ve pragmatik doğruluk kuramının bir eleştirisidir. Doğruluk, bir şeyin açığa çıkması/kendini göstermesi ile ilgilidir. Doğrunun yeri bu açığa çıkmadadır (Alethia). Önermesel doğrular türevseldirler. Önce bir şeyin açılmış/kendini göstermiş olması gerekir.

Bu analitik yapı ile zamansal (temporal) yapı arasındaki geçiş, "ölüm" kavramı ile sağlanır. Birinci bölümden ikinci bölüme geçişte, Dasein'in kendi olanaklılığının farkına varmasının "ölüm" ile mümkün olduğu verilmektedir. "Ölüm", olmama olanağını açılar. Ölümlü varlık olmanın neyi açılmadığı irdelenir. Dasein açısından bütüncül bir perspektif verir. Olanaklılığı yorumlamak için, olmama olanağının var olması gerekir. Ölüm, fenomenolojik olarak incelendiğinde, ölümün ontolojik anlamı irdelenmektedir.

Ölüme-doğru-varlık olmanın farkındalığı nedir? Var-oluş anlamında anlama, insanın olanaklarının önünde olmasıdır. Ölüm, "ben"im ölümümdür. Herkes kendi ölümünü ölür. Bu nedenle hiçkimse tarafından paylaşılamaz. Ölecek-olmanın-anlamı ilintisizdir. Bu anlam sadece 'bana' aittir. Ondan kaçma olanağı yoktur. Bu gerçek, oluşumsallıkta korku ya da endişe olarak açığa çıkar. Onlar-alanı söz konusu olduğunda, ölüm ontolojik anlamından çıkararak biyolojik, toplumsal bir anlam alır. Olanaklılık içerisinde ölüm, bütün olanakların altını çizen bir olanaktır: Olmama-olanağı. Bütün olanaklılığın ne anlama geldiği bu biçimde açığa çıkar. Her şey olanak düzleminde ise özgürlük oluşmaktadır. Özgürlük, kendi gerçeğine, kendi hakikatine açık olmaktır.

Ölümün böyle kavranışı, otantik var-oluş için olanak sağlar. Özgür olmak, yük almaktır. İnsan bu yükten mümkün olduğunca kaçmak ister. Otantik var-oluşta insanın temelsiz bir temel

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 403 – Çağdaş Felsefe I

oluşunun farkında oluşu söz konusudur. Özgürlüğün olmaması, insanın otantik var-oluşunun ortadan kaybolmasıdır. Olanak, seçim demektir. Kendi olanaklarının önünde olmak, seçim yapmak/yapabilmektir. Yazgı ile karşılaşma zorunluluğu “vicdan”ı doğurur. Bu, insanın eksik olmasının seslendirilişidir. Bu, çok fazla gürültü olduğu için duyamadığımız bir çağrıdır: **Kendi olma çağrısı**. Bu çağrıya kulak vermek, çağırının ‘ben’, çağırılanın ‘ben’ ve çağrının ‘ben’ hakkında olması ve artık “evde” olmamanın farkındalığıdır. Vicdan, benim ben tarafından çağrılması ve ben olmak ile olmamak arasında verilecek karardır. Çağrı, susmayı gerektirir. Bu, çağrıyı duyabilmek için gürültü yapmamaktır. Duymak için sessizlik gerekir. Ben’in Ben’e çağrısı vokal bir ses değildir. [Otantik, şeyin kökeninde ne ise o olmasıdır.]

“Sanat, felsefenin kız kardeşi, bilim ise hizmetçisidir...”

Dasein’in kendi ölümlülüğünün farkında olması, onun özünü/doğasını tanımlayan özelliğidir. Varolmak, kendi olanaklarının farkında olan Dasein’in, bu olanaklarının altını çizen, henüz gerçekleşmemiş ölüm olanağı ile temellenir.

İnsan varlığının yapısı üç zamansal açımdan oluşur. Yitimsellik, zamandan farklıdır. Yitimlilik, **var-oluş**, **kendi yitimselliği oluş**, **kendi yitimselliğine açılım olarak bulunuş**’tan oluşur. Bu, kendi ölümünün olanağını görerek, anlamlı oluş için yer açmaktır. Bunlar, birbirinden kopuk zamansal kipler değildir. [Geçmiş-Şimdi-Gelecek]

Var-oluş

İnsan olmak, diğer şeyler gibi olağan bir bulunuş değildir. İnsan olmak, kendi önünde, olanaklarına atılmış varlık olmaktır. Oluş, bir seçim değil, zorunluluktur. Kendi ‘ben’i olma gereksinimi ile kendi dışına taşarak olanakları tüketen varlıktır. İnsanın özü, oluşumsallıktır. İnsan, bir olma sürecidir. Daima ve her zaman kendi varlığını konu yapan açıklık ve kendine yöneliştir. İnsanın özü olanaklı olmaktır. İnsanın işi kendi olmaktır. İnsanın yaşayacağı son olanak kendi ölümüdür. İnsanın oluşu, ölümün öngörülüşüdür. Var-oluş, örtük olarak, ölümlü olduğunu bilmektir. Olanaklar bağlamında geleceğe doğru bir varlık olan insan, kendi olmaya doğrudur.

Kendi yitimliliği oluş

İnsanın var-oluş süreci ne ise o oluştur. Ne ise o oluş, kökensel ve kaçınılmazdır. Bu, ölümlü ve sonlu var-oluştur. Kendi yitimliliğine açılımdır.

Kendi yitimliliğine açılmış olarak bulunuş [Şimdi]

Ölümlü var-oluş, anlamlı olarak kendine ve diğer şeylerin anlamlı olarak insana açılmıştır. Şeylerin açılması, insanın kendine ölümlü olarak açılmasına bağlıdır. İki durumda da insan eksik bir varlıktır. İnsanın kendine açılımı eksik var-oluştur. İnsanın özü, eksik açığa çıkıştır. Bu, eksiklikte yükselen bir açığa çıkıştır ve kendi eksikliğine doğru genişler. Herhangi bir şey yitiş olarak açığa çıkar. İnsan varlığının ölüme doğru olma süreci yitimlilikdir. Yitimlilik zaman-dizimsel değildir. Olanakların önde olması, insanı eksik varlık yapmaktadır. Olanakları tüketme olarak tanımlanan var-oluş, eksik açığa çıkıştır. Bu, olmakta oluştur ve tamamlanmayan bir açığa çıkış sürecidir. Eksik açığa çıkış, geçmişten yazgısı ne ise o olmaktan geliş ve geleceğe doğru olmak arasında oluştur. Ne ise o oluş, yazgının dışında değildir. Olmakta oluş, Dasein'in yazgısıdır. Diğer şeylerin insana anlamlı açılımı, insanın yitimliliği ölçüsündedir. Bu nedenle şeylerin açılımı da kendi içinde eksik ve yitimseldir.

İki eksik açığa çıkış (şeyler-insan) arasında insan temelli kökensel bir bağ vardır. Varlık, eksik açığa çıkıştır. İnsanın deneyimi söz konusu oldukça tüm şeyler yitimseldir. Bu nedenle Varlık'ın anlamı zaman'dır.

Hem gündelik deneyimde hem de felsefede bu deneyim göz ardı edilir. Felsefe tarihi, 'Varlık nedir?' sorusunun unutulmuş olmuştur. Heidegger, gündelik yaşam söz konusu olduğunda, unutulmuş gerçeğin yeniden nasıl hatırlanacağını betimler. İnsanın kendi yitimselliğini hatırlaması, farkına varması amaçlanır. İnsan, var-oluşuna uyanmalıdır. Endişe(Kaygı)'den dolayı insan, temelsiz bir temel ile yüz yüze kalmaktadır. Bütün ruh halleri insanın eksik boyutunu yansıtır. İnsanın kendi yitimliliğinin farkına varması, vicdan'dır. Vicdan, bu eksik doğanın çağrısıdır. Bu, insanın 'suç'udur. Suç, insanın ontolojik kökeni ile ilintilidir; ahlaksal değildir. İnsan, bu çağrıyı önemsemeyi ya da gözardı etmeyi seçebilir.

Eksik var-oluş onaylandığında, otantik olmak durumu gerçekleşir. Aksi durumda ise kökensel yitimsizlik anlaşılmasından, onlar-alanı'nda yaşam devam ettirilir. İnsan, 'küstah' bir varlıktır ve kendisine ait olmayan bir dünyanın peşindedir. Yalnız, otantik insan yitimsizliğini kavrayan ve tüm açığa çıkışların yitimsiz olduğunun farkına varan insandır.

Var-oluşun kıyasında olmak, hep eksik olanın kıyasında olmaktır. Yitimsiz var-oluşun farkındalığı olmadan sürülen inotantik yaşam da yitimsizliği ortadan kaldıramaz. Tüm varlık biçimlerini koşullayan, yitimsizliktir. Varlığın gerçek anlamı zamandır.

İnsan kendi olanaklarına atılmıştır. Dünya-içinde-varlık, olanaklar içinde yaşama ve açıklığı sürdürmedir. Bu önerme bilgisi ile temellenmez. Açıklık ve açıklığı sürdürmek üç kipte gerçekleşir: Geçmiş – Şimdi – Gelecek. Bu tarihsel, kozmik zaman değil, Dasein'in ölümlü zamanıdır. Varolanı açıklama/anlama'dan oluşan varlık, Dasein ile olanaklıdır. Kendi ile bağıntılı ve kendi dışına taşın var-oluş, Dasein'dir. Var-oluş, dünya-içinde-olma ile açığa çıkar. İnsanın varlığının kendi buradalığı ve bunu gerçekleştiren insanın diğer şeylerin açıklığının olanağı olması, Dasein olarak temellenir. Dasein, açıklıktır. Dasein, kendinin açıklığı ve diğer şeylerin ona bağlı açıklığını sürdürmesidir. İnsan varlığı kökensel olarak yitimsiz olduğu için, açıklık da kökensel olarak yitimsizdir. Açıklığın yitimsizliği aletheia'da dile getirilir. Bir şeyi açıklamak, onun belli bir süre için açıklıkta kalmasını sağlamaktır. Açıklık, **kendi içinde açıklık, şeylerin kendi varlığında açığa çıkması, önerme düzeyinde açığa çıkma**dır. Birinci ve ikinci düzey, üçüncüyü verir. Doğrunun özü şeylerin kendi varlığında açığa çıkmasıdır ve bu dünyayı yaratır ve sürdürür. Belli bir şeyin anlamlı bir biçimde açığa çıkışının nedenidir. Dünyanın açıklığı Dasein'in dışında gerçekleşmez. Sadece Dasein varoldukça anlam söz konusudur.

'*Neden hiçbir şey yerine bir şey vardır?*' kökensel sorusu açıklığın anlamıdır. Anlama gelmeyen, açıklıkta olmayan şey gizli kalmış ve üzerine konuşulamayandır. Nerede Dasein varsa orada dünya vardır. Açıklığın yazgısı Dasein'dir. Heidegger'in Dasein betimlemesi, herhangi bir şeye verilecek bütün olası anlamların kökensel irdelenişidir. Dasein yoksa anlam yoktur. Bu, insan edimine öncelik taşır. Dünya açıklığı açıklayıcıdır. Edimlerin açıklayıcı olmama riski olabilir. Kendi içinde açıklık, Varlık'ın oluşu, Varlık'ın hakikatidir.

Yüklemsel olmayan yapı, hermeneutik olmasıdır. Kendi içinde açıklık, o şeyin bir-şey-için olması ya da olmamasını açıklar. Bir-şey-için olmak ve bir-şey-için olmamak arasında bir salınım vardır. Şeylerde sürdürülen açıklık eksik ve yitimsizdir. Belli bir konumda sahip olduğu anlam ile açıklığa çıkar ve bu mutlak belirlenmiş değildir. Varlığın yüklemsel olmayan

Ankara Üniversitesi Açık Ders Notları

FEL 403 – Çağdaş Felsefe I

yorumsamacı bir kavranışı söz konusudur. Bu, bir şeyin varlığının bu ya da şu oluşu ve belirli olmayan bir-şey-için kavrayışıdır.

Açıklığın ikinci düzeyi, bu ya da şu olarak bir-şey-için açıklanmasıdır. Türü ve çeşitliliğine bakılmaksızın bir şey kendi varlığında açıklanır. Dasein'in sürdürdüğü açıklıkta, kısmi açıklamalar söz konusudur.

Yüklemsel olan “doğru”nun çalıştığı düzeydir. Sentetik yargılar, önermeler alanıdır. Bir şeyin anlamı, açıklık olarak açıklıkta ortaya çıkar ve bu kategorik cümlelerde ifade edilir. ‘Doğru’ ve ‘Yanlış’ın olanaklılığı salt önermesel değildir. “Bilim düşünmez” demek, bilimin ilk düzeydeki yetersizliğine vurgu yapar. Bilim, dünya-içinde-varlık'ta odaklaşmaz. Kategorik, yüklemsel önermelerle dünyaya bakar. Dasein'in yazgısallığı ile ilgilenmez; ürün ile ilgilenir. Dil, böyle kullanıldığında, her şey kategorize edildiğinde, dünyaya, onu tükettiğini ve onu bildiğini düşünen bir bakış ile bakmak söz konusu olur.